

Юрчук О. О.,
*доктор філологічних наук,
 доцент, завідувач кафедри української
 та зарубіжної літератури і методик їх навчання
 Житомирського державного університету імені Івана Франка*

«ПУСТОТА ТОГО ЧАСУ НЕ МЕНША, НІЖ ПУСТОТА НАШОГО ЧАСУ». ЛЕСЯ УКРАЇНКА – «ПОРОЖНІ» ЛЮДИ – ВОДА В РОМАНІ МИРОСЛАВА ЛАЮКА «ЗАЛІЗНА ВОДА»

Анотація. Важливою складовою сучасного українсько-го літературного процесу стає художня рецепція біографій відомих українських митців. Маємо низку прозових, драматичних текстів Володимира Даниленка, Тані Мальярчук, Олега Миколайчука, Неди Нежданої, Галини Пагутяк, Ірени Роздобудько, Ольги Саліпи, Наталки Сняданко.

У 2021 році у Видавництві Старого Лева побачив світ роман Мирослава Лаюка «Залізна вода», у якому реконструйовано подорож Лесі Українки до Буркути, що відбулася 1901 року. Творчість письменника загалом і цей твір зокрема неодноразово втрапляли в коло зацікавлень сучасних українських літературознавців та критиків (Світлана Ковпик, Олег Коцарев, Євгеній Стасіневич, Тетяна Трофіменко та ін.). У пропонованій статті увагу зосереджено не на особистості Лесі Українки, яка приває в тексті радше як «ідея», а на травматичному досвіді інших героїв, котрі проєктують його на постать відомої поетеси. Зауважимо, що в романі «Залізна вода» якщо й присутня, то не так Лесья Українка, як Лариса Косач, яка приїздить разом із Климентом Квіткою до Буркути полікуватися «залізною водою». Тому не дивно, що в тексті знаходимо фрагменти повсякдення хворої жінки: місця, які їй подобались, особливості фізичного стану й харчування. Автор уводить у текст епістоли Ольги Кобилянської та Лесі Українки. Один із таких листів стає «макгафіном» роману, адже герої «Залізної води» шукають невідомий лист Лесі, який зберігався в родині головного героя «як святощ».

Від історії до історії помічаємо, що найважливішою стихією в романі є стихія води. І це не стільки лікувальна залізна вода, якою так захоплювалась Лесья Українка, скільки стихія гірського потоку, що рятує від «звичного життя», стає місцем смерті / звільнення від пристрасті, примушує замислитися над власним життям. Вода – метафора вчасно зробленого вибору, реалізованого моменту («жива вода», а не іржава).

Ключові слова: художня рецепція, реконструкція, травма, психологічне проєкування, стихія води.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Продуктивною складовою сучасної української літератури стає художня рецепція біографій відомих українських (і не тільки) представників культури, суспільного та політичного життя. Це тексти Володимира Даниленка «Клітка для вивільги» (Борис Тен), Тані Мальярчук «Забуття» (В'ячеслав Липинський), Олега Миколайчука, Неди Нежданої «Оноре, а де Бальзак?» (Оноре де Бальзак), Галини Пагутяк «Магнат» (Ян Щасний Гербурт), Ірени Роздобудько «Неймовірна. Ода до радості» (Олена

Теліга), Ольги Саліпи «Оля» (Ольга Кобилянська), Наталки Сняданко «Охайні прописи ерцгерцога Вільгельма» (Василь Вишиваний) та ін. У цьому контексті маємо й появу нового для української літератури жанру – психобіографічний роман («Маски опадають повільно. Роман про Володимира Винниченка», «Троянда ритуального болю. Роман про Василя Стефаника», «Чорне яблуко. Роман про Архипа Тесленка» Степана Процюка). Такий своєрідний діалог із попередниками дає змогу авторам, з одного боку, змінити рецептивну модель сприйняття постатей із канону, з іншого – є платформою для проговорення проблем, які важливі для сучасної людини (цілком зрозуміло, що насамперед для того, хто пише).

У 2021 році у Видавництві Старого Лева побачив світ роман Мирослава Лаюка «Залізна вода», який і справді забезпечує «...можливість познайомити українського реципієнта ХХІ століття з невідомими або ж із малодослідженими сторінками життя української письменниці ХІХ століття, а також змінити траєкторію бачення та осмислення життя геніального митця» [1, с. 66]. Однак одночасно автор отримує можливість говорити не тільки про Лесью Українку та її історію подорожі до Буркути, а й про себе (sic! поза тим, що в одному з інтерв'ю Мирослав Лаюк спонукає читача не шукати його в романі: «Це мій четвертий роман, а ще, крім цього, я написав три поетичні книжки, дві дитячі, дисертацію і так далі. Зазвичай всі свої травми письменники проговорюють у першому романі або в перших поетичних книжках. Я вже все це біографічне відговорив, тому можете мене не чіпати» [2]), а також про свій час, про переплетіння доль та історій, про певну їх повторюваність у часі («Я про те, що є певні збіги в часі. Пустота того часу не менша, ніж пустота нашого часу» [2]).

Аналіз останніх досліджень і публікацій із цієї теми, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Цілком зрозуміло, що постать і тексти Мирослава Лаюка нехай спорадично, але втрапляють у коло зацікавлень українських літературознавців та літературних критиків. Олег Коцарев, аналізуючи поетичну збірку автора «Осоте!», співвідносить його з «двітисячідесятниками»: «Мирослав Лаюк належить до наймолодшого на сьогодні літературного середовища, яке часом називають «двітисячідесятниками» (попри всю критику такої практики, традиція «десятилітніх поділів» і далі існує), народився 1990 року, а «Осоте!» – його друга поетична збірка» [3]. Євгеній Стасіневич попри те, що не погоджується визнати дебютний роман Мирослава Лаюка «Баборня» романом року, називає митця

«...з найпопулярніших і, без сумніву, найталановитіших авторів і серед свого покоління, і з-поміж української літератури останніх років десяти-п'ятнадцяти» [4]. Про роман «Залізна вода» Світлана Ковпик зауважує, що він є «...цілком оригінальним і новим із погляду художньої інтерпретації образу поетеси з позицій сучасного переосмислення видатної постаті письменниці» [1, с. 67]. Тетяна Трофименко, здійснюючи огляд видань 2021 року, також зосереджує увагу на романі й рекомендує його читати, «...якщо любите літературне краєзнавство та соціальну прозу; хочете дізнатися, як звали піаністку, доньку священика, у якої зупинялася Леся Українка; хто вважав, що пише Лариса Косач «явно не на рівні Жорж Санд і Сельми Лагерлеф»; до чого в цій історії черниця-бернардинка та на що здатні пітбультер'єри заради своїх господарів» [5].

Формування мети статті. У пропонованій студії зосередимо увагу не стільки на постаті Лесі Українки, скільки на «історіях травм» героїв, які намагаються свій травматичний досвід спроектувати (sic! сублімація теж має місце) на живу й близьку або мертву й далеку Ларису Косач.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. На перший погляд, перед читачем – роман про Лесю Українку, жінку-письменницю, якій поталанило стати частиною українського літературного канону поруч із такими постаттями, як Тарас Шевченко, Іван Франко. Дозволимо собі репліку про сумнівність такого «талану», адже одночасно сформовано й канонічний образ письменниці, в якому табуйовано жіночу тілесність і не тільки: «Успішних жінок воліли радше винагородити й вивищити званням “трохи чи не самотнього чоловіка на всю новочасну соборну Україну”, – знаменитий (і скандально двозначний!) комплімент Івана Франка Лесі Українці, – аніж визнати паритетність їхніх цінностей, підставовість їхніх претензій на місце у публічному просторі» [6].

Застосування більш пильної опції дає підстави ствердити, що в романі «Залізна вода», якщо й присутня, то не так Леся Українка, як Лариса Косач, яка в 1901 році, після втрати коханого Сергія Мержинського, відвідин подруги Ольги Кобилянської в Чернівцях, приїздить разом із Климентом Квіткою до Буркути полікуватися «залізною водою». На такі міркування наштовхує сам роман, у якому чимало місця присвячено повсякденню хворої жінки, принаймні, зі слів тих, поруч кого вона на той час перебувала: місця, які їй подобалися, особливості фізичного стану й харчування: «...в пані Лесі й катар, і кров іде горлом, і нерви, й анемічність, і сухоти. І кістки такі хворі, що геть ні до чого. І нирки! До всього – ще й діточок немає» [7, с. 39]. Також автор вводить, нехай уже й дещо заяложений, але інтимний контекст – взаємини Лариси Косач та Ольги Кобилянської, які оприявлені в листуванні письменниці. Імовірно, сумнівною була б потреба цитування загальновідомих епістол, якби власне сам лист не став «макгафіном» роману, адже герої «Залізної води» шукають невідомий лист Лесі, який зберігався в родині головного героя «як святощ».

У тексті Мирослава Лаюка й із постаттю Лариси Косач не все так однозначно. Можемо стверджувати про її одночасну присутність і відсутність. Зокрема, автор оповідає про маршрут письменниці, додає спогадів про неї, але не маємо жодного епізоду її фізичної приявності. Лариса Косач у романі – лише частина чужої нарації, у якій на неї проєктуються історії травматичного досвіду тих, хто про неї розповідає, або ідеї-сублі-

мації, що уможливило подолання внутрішнього напруження, захист власної психіки від травматичної ситуації. Видається, що постать поетеси дає змогу іншим героям / автору твору від-рефлексувати / текстуалізувати травму.

У цьому контексті найперше мова йде про центрального персонажа – Богдана Плав'юка, для якого спогади про матір стають тригером пригадування психологічної дитячої травми й поштовхом до подорожі-пошуку листа Лесі Українки: «Так її й запам'ятав: захоплена й трохи знервована, мама сидить на дивані з трьома коробками. З першої виймає документи – червоні протерміновані закордонні паспорти, свідоцтва про смерть своїх і татових батьків, план газифікації, папери на землю, куплену в Буркуті... З другої – цукерки: вона їла тільки найдешевші карамельки... (...) А з третьої – серед листівок, вирізок з газет, ксерокопій та інших матеріалів про Лесю Українку і Карпати – виписану на цупкому папері цитату, яку я знаю дослівно: “Пробування Лесі Українки в Буркуті було одним із найщасливіших моментів у її житті”» [7, с. 5]. Саме під час цієї подорожі Богдан намагається позбутися психологічного пресингу свого минулого (рання втрата матері, конфлікт із батьком і родинне відчуження), що не дає йому рухатися далі. Чому подорож до Буркути? Чому Леся Українка? Відповідь на ці питання знаходимо в історії матері героя. Нещаслива в шлюбі з чоловіком-пияком жінка мріє про готель у Буркуті, на рецепції якого буде вивішено той не відомий нікому лист Лариси Косач, тому щоразу, чуючи, як «п'яний тато в мокрих штаних лежав у ванні, щось співав...», вона, як мантру, повторює згадану вище цитату: «Мама голосно вишкрябувала цукор з красчків пуделка і, ніби дитина, що повторює вірш перед виступом, без упину промовляла оту... (...) цитату» [7, с. 6].

Поглиблюється історія нещасливого шлюбу ще й передчасною загибеллю сестри Марії й появою в житті Надії Плав'юк племінника, якого вона виховує як власного сина. Роман Мирослава Лаюка має своєрідне обрамлення (він розпочинається історією Богдана, а закінчується розповіддю його матері, яка хоче реалізувати мрію померлої сестри): «Коли Марія лежала перед пологами в лікарні, ми встигли трохи поговорити. Сестра розказала, що працює над п'єсою, яку сама ж колись втілить на сцені – про цю подорож Лесі до Буркути» [7, с. 230]. Зауважимо, що таких нашарувань історій одна на одну, часових перетікань та несподіваних родинних зв'язків у романі чимало (наприклад, баба Августина (Августина Рабинюк) і її «Леся Українка»).

Тож роман «Залізна вода» – це оповіді про «порожніх» людей, які намагаються свою порожнечу нездійсненого, нерезалізованого бажаного життя проговорити, спроектувати на Іншого. Таким Іншим у романі стає Леся Українка (Лариса Косач). Поглянемо пильніше на деякі з цих історій.

«А що я? Народилася, все життя робила коло хати, народжувала». Августина Рабинюк (яке промовисте прізвище!) від початку свого мовлення протиставляє власне селянське життя життю «визначної особистості». Її нарація сповнена, з одного боку, іронії («От якби він тільки сказав – я б такої їм ковбаски буженої принесла, що в берлінах і цюрихах пані Леся б тільки про неї потім і розказувала. Приходило б красне панство у салони, їло свої профітролі та салямі, а пані Леся б говорила: добре все у вас тут у версаях, але такої ковбаски, як готує Августина Рабинюк з Яворова, ви не пробували» [7, с. 35–36]), з іншого – внутрішнього незадоволення власною

долею. Вона наче й радіє чоловікові, дітям, але одночасно не розуміє сенсу свого існування: «Що далі? Хіба постане щось нове після нової дитини?» [7, с. 41]. Єдиним порятунком від думок («ос у мерзених гніздах») стає холодна вода або підсвідоме бажання позбутися небажаної чергової вагітності чи «звичного життя» (вчинити самогубство): «Що ж, піду повторю вчорашню “акцію” з холодною водою в потоці, у всій збирі, в сорочці, виштитій чеським бісером, у постолах, щоб вода текла вище рота. Сьогодні стоятиму довше, набагато довше. Поки від зіщлення не почнуть кришитися зуби» [7, с. 45].

«Як добре, що я знаю собі ціну». Польова Птиця – поетеса-графоманка – власну порожнечу нереалізованості заповнила ідеєю фікс «дати почитати все це такій визначній особі» або Лесі Українці. Перед нами екзальтований тип жінки, яка сповнена амбіціями, але не бажає усвідомити власну неспроможність їх задовольнити. Лише на секунду вона замислюється: «...може, пора все це зупинити?», щоб одразу ж відкинути цю думку. Критику, котрий відверто стверджує: «Найбільша проблема, що ви – ані добра письменниця, ані аж така погана», вона згорда відповідає: «Як добре, що я знаю собі ціну». Польову Птаху вабить не тільки слава, а й та атрибутика, якою вона наділяє світ мистецтва. Споглядаючи обличчя Лесі Українки, як «ті, що визирають у вікна госпітально», вона в захваті прохоплюється: «Бути хворобливим – це так гарно! Не те що я – червона, як та сільська баба» [7, с. 61].

Фінал історії невизнаної графоманки цілком відповідає її уявленням про світ мистецтва (sic! от як не згадати модерне “ins Blau”) – вона гине під час трощі екіпажа, у якому поспішала до Лесі Українки. Емоційний реєстр епізоду загибелі амбівалентний: з одного боку, жінка падає у воду, як велетенська квітка («Пасажирка ж полетіла просто в річку. Я бачила на власні очі – її сукня так розкрилася, що пані стала схожа на велетенську хризантему – такі продають у Відні біля опери» [7, с. 89]), з іншого – має розтощеного черепа («Нещасна розбила череп об каміння й проплила ще кілька метрів униз» [7, с. 89]).

«Цього страшенно, страшенно – замало! Могла б хоч матір’ю стати...». Поряд із вигаданими персонажами в романі фігурують і ті, які мають реальних прототипів. Одна з історій – це історія Ольги Окуневської, видатної української піаністки межі XIX–XX століть. Ольга згадує про відвідини її Ларисою Косач, про конфуз від прочитаної нею «поєми про Міріам», про Наталю Кобринську й «жіночий рух». Усе це стає поштовхом до міркувань над власною долею, спробою усвідомити присутність чи відсутність внутрішньої порожнечі. Дилема цілком традиційна: мистецтво чи материнство: «У селі мене називають панна. Чи тому, що в капелюшку на службу Божу приходжу, а чи через те, що у двадцять шість років не маю чоловіка і дітей. Не знаю, не знаю. Наталка Кобринська писала: чому ми маємо критися у слимачій шкаралупці й усюди носитися лише зі своєю хаткою? Ми можемо займатися поважними справами!» [7, с. 93]. Однак у цій дилемі є місце для травматичного досвіду. Ольга Окуневська цілком усвідомлює, що для неї таки замало «поважної справи» або визнання свого таланту, яке, наприклад, вона отримала, коли акомпанувала Соломії Крушельницькій на творчому вечорі Івана Франка, та вона не зважується на шлюб і материнство, бо не може забути «мертвий лик Емілії»: «Але чи поважна справа моя? І чи я не хочу мати шлюб через свою справу, а чи тому, що сестра моя Емілія, дру-

жина адвоката Дорундяка, померла при пологах і я поклялася не мати дітей?» [7, с. 94].

До постаті Ольги Окуневської Мирослав Лаюк повертається вдруге ще в одному з розділів роману. Навколо неї він об’єднує фінал історії Августини Рабинюк та черниці, яка так і не відпустила «зустріч із Лесею Українкою». Піаністка не спокуситься холодною водою потоку, в якому нема ні музики, ні шуму, адже зрозуміє, що «звичайне людське життя: здається рідким і текучим, але це щоразу непробивна стіна» [7, с. 222].

«...ми не можемо не робити те, чим одержимі». Кирило Звінчук чи не єдиний чоловік, поза головним героєм, історія якого вплітається у «вінок» жіночих оповідей про зустріч із Лесею Українкою. Спостерігаючи за панством, яке «вимовляло слово “гори” і завмирало», а це Іван Франко, Володимир Гнатюк та Лариса Косач, дарабник не тільки фіксує «виваженість» останньої, а й спільну для нього й письменниці рису – одержимість улюбленою справою: «Я бачу, що як для мене дараби, так їй писані слова – не годна без них, хоч знає, що то занесе її на каміння й розіб’є» [7, с. 125]. І далі дізнаємося історію «одержимості» чоловіка, який живе в горах, проте ні разу не був «на Чорній горі». З дитинства його захоплює вода й він так само, як вуйко Прокоп, хоче стати дарабником. Родина, а особливо мати, не підтримують його бажань, адже ця робота небезпечна й більшість дарабників або гинуть, або калічаються. Однак порожнеча нереалізованої жаги має бути заповнена, і чоловік здійснює свою мрію: «...велике щастя – стояти на дарабі, мчати через скелі, плисти наче не рікою, а самою музикою. Плисти не для того, аби виконати контракт, а плисти – для себе» [7, с. 129].

Фінал його історії трагічний. Дарабник, який пророкував загибель Лесі Українки через її одержимість словом, і сам гине від своєї пристрасті, проте йому таки вдається вдовольнити свої бажання: «Не тому, що це більше за нас, а через те, що воно єдине нам надає хоч якоїсь ціни – ми не можемо не робити те, чим одержимі» [7, с. 129]. Ужите «ми» в цій прикінцевій тезі історії чоловіка, який був залежний від пристрасті до води й тієї свободи, що вона дає, поєднується й із пристрасною до музики Ольги Окуневської, і жагою до слова Лесі Українки.

«...гвалт! от кому потрібні ці пасторальні комедії...». Історія сестри Петри, імовірно, найконтroversійніша з усіх, що складають полотно роману «Залізна вода». Мирослав Лаюк буде її монолог на опозиції «темна черниця» та «світла аристократка»: «Ви скажете, що я говорю як звична темна черниця. А я дійсно темна! Звичайна темна черниця. Як нафта. Або ворона. Або ніч! Хай так і буде – принаймні я знаю, що таке темрява. Бо тільки так годен побачити саме те – праведне світло, а не всі ці ваші блискучки. Я час на пусте витратити не звикла» [7, с. 157]. У цьому контексті можна було б обмежитися ідеєю, що в такий спосіб автор натякає на ставлення Лариси Косач до релігії, але видається, що в цьому епізоді мова не стільки про письменницю, скільки таки про черницю або жінку, яка заповнює свою порожнечу пихою причетності до сакрального світу й позбувається відчуття марності власного життя. Вона не просто черниця, вона – Петра, камінь, на якому буде збудовано божий храм: «Чудове у мене ім’я, до речі, тому замовкніть» [7, с. 156].

Атрибутика «темна», «нафта», «ніч», «ворона» не є частиною образу неосвіченої жінки, бо під час розмови з Лесею Українкою черниця демонструє свою обізнаність найновішими ідеями філософії, і не тільки: «Вона, певне, думала, що я не

читала Фрідріха Вільгельма Ніцше. Ну а що хотіти з темної чернички? Це лише вони – аристократи – у нас начитані, елегантні, елітарні, модернові. А я ще і як читала! І в оригіналі. Я німецьку мову знаю краще за рідну» [7, с. 160], а радше образу жінки з чорною душею, сповненою заздрості й пиhi: «Кажу ж, зупинилася мені фіра, на якій їхала ця письменниця в керунку Буркута. Ото честь! Така честь, що просто зараз від радості заплачу!» [7, с. 157].

В історії черниці постать Лесі Українки переплітається з постаттю молодого дарабара. Спочатку, споглядаючи за пані Лесею, яка «теж зі своєю кінематографією в голові», жінка згадує рідних – «божевільну мамку і сестрицю», котрі не хотіли, щоб вона стала черницею. Ці спогади стають каталізатором сумнівів і вагань: «А мислила таке: мені ж і справді нічого не вартувало – бачитися з ними деколи? А для них це – дуже важить. І чи дійсно я не помилялася й чесно казала собі, коли думала, що вони за ці два роки змирилися з моєю відсутністю? І чи Бог хотів, аби я аж так отбинала всі нитки?» [7, с. 165–166]. Пізніше, зустрівши скаліченого дарабника Кирила, який обирає смерть у Чорному Черемоші, черниця висловлює: «Біжать всі ці люди за водою, біжать. І ніколи не встигають» [7, с. 167]. Зауважимо, що у фіналі свого життя жінка так само, як і в 1901-му році, намагатиметься «добігти» до залізної води в Буркуті (чи до своїх рідних? чи до самої себе?), бо вона не може «відпустити того, що сталося п'ятдесят років тому» [7, с. 222].

Від історії до історії помічаємо, що найважливішою стихією в тексті є стихія води. І це не стільки лікувальна залізна вода, якою так захоплювалася Леся Українка (з листа до батька, Буркут, 25 липня 1901 р.): «Тут єсть натуральна залізна шипуча вода, досить добра на смак, але я ще не дуже її п'ю, бо не знаю, як і скільки її пити (тим часом сьогодні взяла з неї ванну), а завтра піду до доктора, то буду знати» [8, с. 381] й далі – «Тепер я пишу в самій «натуральній» обстановці, в лісі (за 50 шагів від моєї хати), під величезною смерекою, і навколо самі тільки дерева та папороть, пtiці співають, Черемош шумить, а з ним навперейми шумить отой залізний потік, що то, власне, Буркутом зветься. Якби не сей шум, було б зовсім тихо, людей не чути, вітру нема (він тут рідко буває, гори не пускають). Як я тут не поправлюсь, то вже не знаю, якого мені клімату треба» [8, с. 382].

Це насамперед стихія, що має амбівалентну природу, поєднує в собі подвійну участь бажання й страху, добра й зла, білого й чорного [9]. Холодна вода з потоку рятує від «звичного життя» (Августина Рабинюк), стає місцем смерті / звільнення від пристрасі (Польова Птиця, дарабар Кирило), примушує замислитися над власним життям (сестра Петра, Ольга Окуневська). Не даремно всі вагомі події в житті головного героя Богдана відбуваються біля води в Буркуті. Там він після смерті матері пережив ніч страху й самотності поруч із п'яним батьком, щоб потім, у дорослому віці, розбити його машину й не відчувати полегшення, а ще саме там шукатиме й знайде Дзвінку Буленчук, яка подарувала йому конверси (у юнацькому віці то майже освідчення в любові). Вода – метафора вчасно зробленого вибору чи не зіпсованого ваганнями реалізованого моменту, адже так злегка залізна вода з живої перетворюється на мертву: «Уже вдома я витяг із сумки пів пляшки залізної води – вона із прозорої перетворилася на мутну і червонаву, іржаву, змінила смак. Залізна вода є живою тільки кілька годин, потім вона вже ні до чого» [7, с. 257].

Висновки з дослідження і перспективи наступних пошуків у цьому науковому напрямку. У романі «Залізна вода» Мирослава Лаюка реконструйовано подорож Лесі Українки до Буркути, що відбулася 1901 року. Однак видається, що така реконструкція слугує здебільшого декорацією для «людської комедії», адже автор концентрує увагу не стільки на постаті Лариси Косач, яка присутня в тексті радше як «ідея» або як та, про яку розповідають, а на травматичному досвіді інших героїв, котрі проєктують його на постать відомої поетеси. Концептуальною для збірки стає стихія води як метафора вчасно прожитого життя («жива вода», а не іржава). З огляду на вище зазначене роман Мирослава Лаюка потребує наступних літературознавчих досліджень.

Література:

1. Ковпик Світлана. Специфіка авторської стратегії презентації постаті Лесі Українки в романі М. Лаюка «Залізна вода». *Мови й літератури світу*. 2022. Випуск 1. С. 65–81.
2. Лаюк Мирослав. Залізна вода поржавіла. Розмова з письменником Мирославом Лаюком про Лесю Українку. URL: <https://cutt.ly/iLZGSW8> (дата звернення: 19.07.2022).
3. Коцарев Олег. Осоте! URL: <https://krytyka.com/ua/reviews/osote> (дата звернення: 19.07.2022).
4. Стасіневич Євгеній. «Баборня» Мирослава Лаюка: і сміх і гірх. URL: <https://cutt.ly/yLZHtd> (дата звернення: 20.07.2022).
5. Трофименко Тетяна. 5 книжок не без позитиву... URL: <https://novynarnia.com/2021/04/02/5-pozytyvnykh-istorij/> (дата звернення: 20.07.2022).
6. Агеева Віра. Власним голосом: жіноча одвертість і модерністський бунт. URL: <https://cutt.ly/RJvAXzh> (дата звернення: 21.07.2022).
7. Лаюк Мирослав. Залізна вода : роман. Львів : Видавництво Старого Лева, 2021. 264 с.
8. Українка Л. Повне академічне зібрання творів: у 14 томах. Том 12. Листи. 1897–1901 / ред. О. Полохович; упоряд. В. Прокіп (Савчук); комент. В. Прокіп (Савчук), В. Агеева. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. 608 с.
9. Bachelard Gaston. L'Eau et les rêves: Essai sur l'imagination de la matière. URL: <https://cutt.ly/JLBTjV3> (дата звернення: 20.07.2022).

Yurchuk O. “The emptiness of that time is no less than the emptiness of our time”. Lesia Ukrainka – “empty” people – water in the novel “Iron water” by Myroslav Layuk

Summary. An important component of the modern Ukrainian literary process is the artistic reception of famous Ukrainian artists' biographies. We have a number of prose and dramatic texts by Volodymyr Danylenko, Tania Maliarchuk, Oleh Mykolaichuk, Neda Nezhdana, Halyna Pahutiak, Irena Rozdobutko, Olha Salipa, Natalka Sniadanko.

In 2021 the novel “Iron water” written by Myroslav Layuk was published by the Old Lion Publishing House. The trip reconstruction of Lesia Ukrainka to Burkuta happening in 1901 year is observed within the text. The writer's work in general and this work in particular have repeatedly entered the circle of attention of modern Ukrainian literary experts and critics (Svitlana Kovpik, Oleh Kotsarev, Yevhenii Stasinevych, Tetiana Trofymenko and others). In the proposed article attention is not focused on the personality of Lesia Ukrainka being present in the text as “an idea” but on the traumatic experience of other heroes who project it on the figure of the famous poetess. Let us note that Larisa Kosach is mainly seen in the novel “Iron water” than Lesia Ukrainka

herself. She comes together with Klyment Kvitka to Burkuta in order to get treatment with “iron water”. That is why it is no wonder that we find routine fragments of the ill lady such as places she liked, peculiarities of physical state and nutrition. In addition, the author inserts epistles of Olha Kobylianska and Lesia Ukrainka into the text. One of these letters becomes “the macGuffin” of the novel because the heroes of “Iron water” are looking for Lesia’s unknown letter that was kept as a precious thing in the protagonist family.

From story to story we notice that a water element is the most important item in the novel. And it is not so much the healing water that Lesia Ukrainka admired but the element of a mountain stream that helps from “ordinary life” and becomes a place of death / liberation from passion making us think about our own life. Water is a metaphor for a timely choice, a realized moment (“living water” but not rust).

Key words: artistic reception, reconstruction, trauma, psychological designing, water element.